

CAPÍTOL TERCER

ELS GRANS TRETS DEL PROCÉS INDUSTRIALITZADOR: DELS ORÍGENS A 1930

LES CONTRIBUCIONS: UN INDICADOR ÚTIL

Abans d'endinsar-nos en un estudi més de detall del procés d'industrialització a partir de l'any 1854 convé que donem una ullada als grans trets d'aquest procés, que n'obtinguem una perspectiva general que ens permeti comprendre'n millor les dinàmiques i al mateix temps establir hipòtesis de periodificació per poder sistematitzar l'estudi que seguirà.

Per obtenir aquesta panoràmica hem estudiat l'evolució, entre 1860 i 1930, dels valors de les contribucions que l'ajuntament recaptava en funció de la riquesa rústica i industrial del terme. Els valors de la contribució per riquesa rústica els hem extret, a partir de 1880, dels quaderns del repartiment de la contribució territorial. Per poder donar una xifra per a 1860 (data per a la qual no disposàvem d'aquesta font) hem fet una estimació a partir de la valoració de la riquesa rústica i pequària imposable segons l'amillament de 1862, i sobre aquesta base hem aplicat una exacció del mateix tipus que la que es va aplicar l'any 1880 (aproximadament, integrant els diversos conceptes contributius, un 24,92% sobre la base líquida imposable). Les xifres de 1880 i de 1890 d'aquest mateix concepte també les hem hagut d'obtenir per càlcul, puix que en aquestes dates la contribució territorial incloïa també el concepte de riquesa urbana, que posteriorment va ser desglossat en un altre impost.

Les xifres que donem per a la contribució industrial han estat obtingudes calculant el total que correspon a la tarifa 3^a (activitats fabrils) de la Matrícula del Subsidi Industrial i Comercial. La que correspon a 1860 ha estat corregida, perquè en la matrícula d'aquest any els molins fariners figuraven excepcionalment a la tarifa 2^a, cosa que hauria distorsionat les comparacions. En un primer moment hauríem volgut incloure en la tabulació un tercer concepte, que amb la designació general d'activitats comercials integrés la resta de tarifes que componen la matrícula i ens servís com a mesura del procés de terciarització. Però aviat vam observar que la manca d'homogeneïtat dels conceptes i dels criteris tributaris induïa unes distorsions a les xifres que ens van obligar a ajornar aquest aspecte del càlcul per a més endavant. El resultat de la nostra elaboració, per la resta, ens sembla establert sobre criteris prou homogenis i coherents per constituir un indicador fiable i interessant de l'evolució general de l'activitat econòmica a l'Hospitalet.

Hem separat els resultats en dues taules. A la Taula I donem els valors absoluts de les xifres obtingudes. Cal remarcar que la de 1860 està donada en rals i cèntims,

a diferència de la resta, que s'expressen en pessetes i cèntims. Si dividim per 4 les xifres de 1860 tindrem un bon terme de comparació amb la sèrie de xifres en pessetes.

La Taula II resumeix, separadament, els increments o decrements per decennis a partir de 1880 de les xifres de la Taula I, expressats en tants per cent.

TAULA I

Evolució dels ingressos municipals en concepte de contribució agrícola i industrial (1860-1930).

	1860 (en rals)	1880 (en pts.)	1890 (en pts.)	1900 (en pts.)	1910 (en pts.)	1920 (en pts.)	1930 (en pts.)
Contribució per riquesa agrícola i pequària	223.267,93	54.946,85	51.392,37	49.446,11	50.442,07	49.448,20	64.106,87
Contribució per riquesa industrial	3.446,66	10.491,79	13.201,49	31.724,24	49.702,54	60.628,55	51.763,24

TAULA II

Evolució en tants per cent de les xifres de la Taula I.

	1880-1890	1890-1900	1900-1910	1910-1920	1920-1930
Contribució per riquesa agrícola i pequària	-6,47%	-3,79%	+2,03%	-1,97%	+29,64%
Contribució per riquesa industrial	+25,82%	+140,30%	+56,67%	+21,98%	-14,62%

FONT: Elaboració pròpia a partir d'amillaraments, registres de la Matricula Industrial i quaderns de Contribució Territorial, segons la documentació que es troba a l'Arxiu del Museu Municipal d'Història.

UNA PRIMERA INTERPRETACIÓ DEL PROCÉS

La primera cosa que crida l'atenció d'aquestes taules és que, a diferència del que passa a altres localitats o comarques, aquí no hi ha un retrocés dels ingressos de procedència agrícola paral·lel al creixement industrial. L'agricultura, si bé retrocedeix entre 1860 i 1900, inicia després una clara recuperació que pensem que cal interpretar com la resultant d'un procés de transformació dels conreus (que encara conservaven l'esquema tradicional de farratges, llegums, cereals i vinya) en conreus hortícoles intensius. Malgrat la gran importància relativa que tenia encara la vinya (277,93 Ha l'any 1880) la taula no reflecteix de manera espectacular la crisi de la fil·loxera, és més, contràriament, la tendència a la baixa de la dècada 1890-1900 és inferior a la de la dècada anterior. El nou retrocés de la dècada 1910-1920 és probable que es pugui interpretar en funció de la guerra europea, que tancava uns mercats tot just oberts en centrar en els aspectes directament vinculats amb la guerra l'economia de les potències bel·ligerants. També podem considerar que la guerra europea, però ara en un sentit contrari, és el motor inicial de l'espectacular recuperació del període 1920-1930. Amb la pau signada i els seus camps devastats, l'Europa central és un mercat que s'obre a la importància de productes agrícoles dels països neutrals. De

fet sembla que les exportacions de carxofes van començar l'any 1918.

Pel que fa referència a la indústria, les taules ens permeten establir tres etapes prou diferenciades. Una primera embranzida industrialitzadora, fins a 1890, que correspon al període d'instal·lació de les primers indústries mogudes pel vapor o per la força hidràulica dels salts d'aigua del Canal de la Infanta, així com a la creació de les primeres fàbriques de productes ceràmics. Una segona etapa que podríem anomenar de «boom» industrial entre 1890 i 1910, període en el qual el creixement industrial, segons aquest indicador, és gairebé del 200%. El punt àlgid d'aquesta etapa eufòrica es troba a la darrera dècada del segle, a cavall de la política proteccionista de l'última època de Cánovas. La tercera etapa, entre 1910 i 1930, la podríem anomenar de frenada del procés i de crisi. Tot i que entre 1910 i 1920 observem un creixement del 21,98%, aquest creixement és molt inferior al de la dècada anterior. Aquesta frenada correspon als efectes negatius del final de la guerra europea, quan es van acabar els beneficis fàcils que proporcionava tenir com a clients les potències bel·ligerants. La dècada següent és de clara recessió, i culminarà amb el «crack» de 1929 i la depressió que el va seguir.

Aquest esquema en tres etapes és el que seguirem a partir d'aquest moment per dur a terme una anàlisi sectorialitzada i detallada del procés evolutiu de la indústria a l'Hospitalet a partir de 1854.